

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Eivind Hoff-Elmari	9A) Det interessante/reelle spørsmålet er ikke hvorvidt økonomisk vekst kan kombineres eller ei med planetens tålegrenser (det kan det åpenbart, jf. FNs klimapanelts WGIII summary for policy-makers fra tidligere i år), men at debatten bør ta innover seg Kaya-identiteten, med endring i BNP som én av faktorene som påvirker klimagassutslipp (og økologisk fotavtrykk om man utvider forståelsen av den). Jeg tror det igjen betyr at vi bør ha en tilnærming til BNP-vekst som til inflasjon: Samfunnet bør for all del unngå langvarig resesjon, men samtidig holde BNP-veksten moderat. Veksten bør ikke være sterkere enn det som trengs for at det skal være grunnlag for å fase inn ny og renere teknologi/mer effektiv produksjon. Oppgaven som ligger på de andre faktorene i Kaya-identiteten (som teknologiutvikling) for å redusere utslipp er dobbelt så stor om BNP vokser med 4 % som om det vokser med 2 % i året, og det er lite trolig (særlig med en stram tilbudsside) at ny teknologi eller andre produksjons/forbruksmønstre blir faset inn dobbelt så raskt ved 4 % vekst som ved 2 %. Med en slik tilnærming er vi tilbake til den rollen Simon Kuznets selv mente at BNP burde ha: Mer som en indikator for å måle temperaturen i økonomien og som bør holdes stabil, ikke som en indikator der målet er et høyest mulig tall.
Finans Norge	9C) Det er nødvendig med regulatoriske krav som støtter opp om målene knyttet til sirkulær økonomi og sirkulære forretningsmodeller. Det vil være krevende å være lønnsom innenfor disse områdene så lenge det er mer kostnadseffektivt å produsere og/eller forbruke lineært. Her kan det være aktuelt å vurdere for eksempel skatte- og momsregler. Det kreves bedre insentiver for de som jobber sirkulært. Det er viktig med større kompetanse rundt hva sirkulær økonomi faktisk er og hva det innebærer, både for det enkelte foretak, sektorer og næringer. Norge trenger også å bygge gode verdikjeder for sirkulære forretningsmodeller, for eksempel gjenbruk av materialer, deler eller lignende.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?
Den Norske Turistforening			Når det gjelder forbruk knyttet til fritid og friluftsliv er særlig utstyrsdelingsordninger, hyttedeling og gjenbruk aktuelle tiltak.	9D) Virkemidler som gjør det mer lønnsomt å gjenbruke bygg, framfor å bygge nytt. Når det gjelder varer og friluftslivutstyr som særlig er relevant for vårt arbeidsfelt, er det viktig med virkemidler som bidrar til lavere priser for reparasjon, utleie og brukthandel, og som gjør det enklere å starte opp virksomheter for dette. Når det gjelder brukthandel er det behov for forenkling av regelverket, og en oppdatering og forenkling av brukthandelloven vil være viktig. Andre virkemidler kan være økonomiske støtteordninger til oppstart av virksomheter for utleie og gjenbruk.	

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Klima-etaten, Oslo kommune	9C) Klimaetaten viser til svar under kapittel 3 knyttet til indirekte, forbruksbaserte utslipp. Politikk og virkemidler for reduksjon av indirekte, forbruksbaserte utslipp henger tett sammen med utvikling av sirkulærøkonomi. Overgang til mer sirkulære forretningsmodeller krever også grunnleggende systemendringer og virkemidler som bidrar til å endre markedet, samtidig som man utvikler kunnskap og kommunikasjon omkring sirkulærøkonomi og bærekraftig forbruk. Dette krever blant annet strengere rammer for hvilke produkter som plasseres på markedet, og forskning og utvikling som gjør det enklere å ta informerte klima- og miljøvennlige valg, både for næringsliv og private husholdninger. I denne sammenhengen er regulatoriske virkemidler som krav til økodesign, produkters varighet, utvidet produsentansvar og bruk av innkjøpsmakt gjennom krav i anskaffelser sentralt. Staten har et stort potensiale for å bruke innkjøpsmakten mer aktivt for å fremme bærekraftige produkter. Klimaetaten vil også fremheve EUs handlingsplan for sirkulærøkonomi og det foreslåtte rammeverket for bærekraftige produkter som skal stimulere til mer sirkulære forretningsmodeller gjennom blant annet krav til varige produkter, og tilrettelegging for ombruk og reparasjon. Norge bør prioritere dette arbeidet høyt og arbeide for rask implementering etter hvert som rettsaktene vedtas. Sirkulærøkonomien vil sette krav til ny kunnskap og nye organisasjonsformer. For eksempel må hus designes for lengre levetid, og slik at de kan plukkes fra hverandre og brukes på nytt. Det kan innebære behov for lagring av kunnskap om materialer og	9D) I en rekke bransjer kan det settes konkrete krav til ombruk, ombrukbarhet og sirkularitet. Flere av disse kravene settes trolig best internasjonalt i samarbeid med EU. Annet regelverk som anskaffelsesregelverket og plan og bygningsregelverket har også potensial til å bidra til endring. Offentlige aktører kan i større grad reparere og gjenbruke på tvers av virksomheter, og stille krav til ombrukbarhet og systemer for reparasjon gjennom innkjøp. Gjennom Plan- og bygningsregelverket kan det stilles krav til design for levetid, ombrukbarhet, demontering istedenfor riving og ombruk av materialer og masser. Regelverk som hindrer sirkulære tjenester og mer sirkulært forbruk bør endres. Eksempler på hensiktsmessige tiltak kan være innføring av fritak for MVA på reparasjonstjenester og å forenkle reglene for butikker som ønsker å selge brukte gjenstander. Se også svar på spørsmål under kapittel 3.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Klima-etaten, Oslo kommune	konstruksjon. Ombruk av materialene vil kreve nye forretningsmodeller og trolig også arealer til utsalg og oppbevaring. Samtidig kan det tenkes at behov for arealer som tidligere er brukt til transport og lagring av varer blir mindre. En slik ny økonomi vil også kreve ny kunnskap i en rekke ulike ledd, noe som også må få konsekvenser for utdanningsystemet. Det er også viktig at myndighetene tilrettelegger for at næringslivet tar de rette beslutningene fra et klimaståsted. Internasjonale reguleringer som CSRD og taksonomien vil bidra betydelig til transparens om næringslivets klimaarbeid og –eksponering. Selv om disse i første omgang vil påvirke større bedrifter direkte, vil de ha ringvirkninger også for øvrige bedrifter i verdikjeden. Norske bedrifter er per i dag ikke forberedt på dette. Et mindretall norske bedrifter har klimaregnskap i dag, og kjennskapen til hvordan internasjonale regler vil påvirke norsk næringsliv framover er lav. Dette er avgjørende både fordi næringslivet står for en stor andel av klimagassutslippene, og fordi akselerert grønn omstilling er nødvendig for å sikre norsk næringslivs konkurransekraft i et lengre perspektiv. En proaktiv tilnærming fra nasjonale myndigheter innebærer tydelige krav, for eksempel obligatorisk klimaregnskap og klimarapportering, og parallelt tiltak for å tilrettelegge for at bedriftene klarer å levere på dette.	

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Attac Norge	Hva man regner som økonomisk vekst er ikke et trivielt spørsmål sett i sammenheng med økologisk fotavtrykk. Men hvis man legger til grunn at produksjon av varer også i fremtiden vil være å regne som en betydelig del av verdiskapningen, så mener Attac at svaret er nei. Selv om man i en fremtid hvor energiproduksjon skjer uten nevneverdige klimagassutslipp, vil enhver form for produksjon tære på naturens grenser. Det har lenge vært godt dokumentert at klodens bæreevne på en rekke parametre - fra fosformangel til havforsuring er langt overskredet med dagens aktivitetsnivå i økonomien. Overskridelsene er så	I norsk sammenheng er det fortsatt mulig å bevare et høyt velferdsnivå, men ikke uttrykt gjennom de samme indikatorene vi bruker i dag. Det er veldokumentert at den gjennomsnittlige nordmanns klimagassutslipp og materielle forbruk er langt over hva klodens bæreevne tilsier. Mer sirkulærøkonomisk produksjon og forbruk kan bøte på en del av dette, men vil ikke kunne løse problemene knyttet til overforbruk i seg selv. Det er dermed vanskelig å komme utenom en reduksjon i materielt forbruk, i hvert fall for personer i den øvre og midtre delen av inntektsskalaen. Men dette trenger ikke nødvendigvis å gå utover	Det primære er å gjøre det dyrere å sløse med begrensede råmaterialer, enten ved bruk av avgifter eller ved å legge strengere begrensninger på utvinning av naturressurser.	Sette krav til produsenter om mulighet til reparasjon og gjenbruk av produkter, samt større grad av standardisering. Styrke fellesskapløsninger for utlån og deling av produkter, slik som i bibliotekene.	

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Attac Norge	grove at det fordrer en drastisk endring av dagens system, spesielt i de rikeste delene av verden, for at dette skal være bærekraftig. I dagens økonomiske system gir heller ikke effektivisering av produksjonen (mindre innsatsfaktorer for samme output) den sårt tiltrengte reduksjonen i rovdrift. Dette er blant annet drevet av det rådende økonomiske systemets behov for stadig vekst og ikke bare profitt, men økt profitt. Ved å fortsette å beholde et mål om fortsatt økonomisk vekst i tradisjonell forstand vil man slå beina under de økologisk positive sidene ved tekniske innovasjoner.	velferd definert som livskvalitet i utvidet forstand, så lenge man dirigerer mer av samfunnets ressurser til offentlige tjenester, etablerer bedre ordninger for deling av produkter eller tar ut produktivitetsøkninger i generelle arbeidstidsreduksjoner.			

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?
Norges Skogeierforbund				Ved nybygging må det bygges på en måte som gjør at materialer kan gjenbrukes i fremtiden. Man bør innføre konkrete krav om klimagassutslipp i TEK som stimulerer til økt bruk og gjenbruk av tre og forlenget levetid på bygg Ved å stille krav i offentlige anskaffelser kan man også bidra til dette.	

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

NTNU	Det er ikke noe klart svar på denne problemstillingen. Det er dokumentert at global økonomisk vekst, ressursbruk og klimaavtrykk henger sammen og Wiedmann et al. (2020) viser at økonomisk vekst og ressursuttak nesten er perfekt korrelert. Globale klimautslipp følger samme utviklingen, men med noe lavere pådrag. Korrelasjoner er ikke nødvendigvis det samme som årsakssammenheng, men det åpner for diskusjoner om bærekraftig økonomisk vekst er mulig. Sett fra økonomisk teori er det ingenting som skulle tilsa at det er en nødvendig årsakssammenheng mellom de tre faktorene.	Menneskelig velvære og vår evne til å opprettholde en velferdsstat er antatt avhengig av å opprettholde økonomisk vekst (UNRP 2011). Men for å greie å skape en bærekraftig økonomisk vekst må vi ifølge FNs Ressurspanel greie å skape to avkoblinger (decouplings) - vi må koble økonomisk vekst fra ressursbruk (ressursavkobling), og vi må koble økonomisk vekst fra miljøpåvirkningen (miljøpåvirkningsavkobling). Begge er helt avgjørende for at vi skal lykkes. Disse utfordringene er diskutert av United Nations Resource Panel (UNRP 2011) og European Environment Agency (EEA	Dette er selvfølgelig et komplekst spørsmål uten noe enkelt svar. En tilnærming gjennom økonomenes briller er å understreke at priser og insentiver skal reflektere de reelle kostnadene og fordelene. Dette kan for eksempel innebære fjerning av subsidier til visse produksjons- og forbruksmønstre. Noen ganger er dette direkte subsidier, andre ganger er det mer indirekte. Dersom det f.eks. er vanskeligere å finne en miljøvennlig reise (tog) enn en flyreise, kan dette bidra til økt bruk av fly uten andre økonomiske eller andre former for incentiv. I tillegg vil det dreie seg om å sørge for at de reelle kostnadene blir prissatt og dekket av aktuelle produksjonssystem (for	Igen, vanskelig. Her er det nok viktig å skape en større forståelse av hva som er kjerneproblemet. Er det at kostnader ved reparasjon/gjenbruk/gjenvinning er for høye i forhold til for eksempel bruk av nye varer eller råvarer? Eller er det at tilgangen på slike tjenester er for lav? En ekstra utfordring i et land som Norge er at en del reparasjoner kan forutsette dyr (norsk) arbeidskraft i motsetning til nye varer som er produsert med billig utenlandsk arbeidskraft. I slike tilfeller vil endringer i skatte- og avgiftssystemet kunne hjelpe, i tillegg til avgifter på jomfruelige materialer (se over) og skjerpene krav om levetid for produkter.	I en sammenfatning av alle internasjonalt publiserte studier som ser på sammenhengen mellom bærekraftsinnovasjoner og bedrifters konkurransedyktighet viser et stort flertall av studiene at sammenhengen er positiv (Hermundsdottir and Aspelund 2021) – altså at bærekraftige strategier også øker bedrifters konkurransedyktighet. Men, studien viser også at rammevilkår på nasjonalt-, industri-, marked- og forbrukernivå påvirker bedrifters evne til å drive lønnsomt med bærekraft. Rammevilkår for grønn omstilling er med andre ord avgjørende. Store kvantitative studier av norsk industri viser at

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

NTNU	Det er mer rimelig å anta at sammenhengen er historisk og sosialt konstruert. Grunnen til det er at lineære økonomiske system hvor en tar ressurser ut av planeten, bearbeider det til produkter i industrielle prosesser som medfører klima- og andre miljøutslipp, og selger dem for økonomisk gevinst er forholdsvis enkle, intuitivt lønnsomme og lar seg lett skalere. Det er også den globale skaleringen av disse lineære økonomiske aktivitetene som har gitt oss bærekraftsutfordringene. Sirkulære og bærekraftige forretningsmodeller er mer kompliserte å få i gang og skalere (Geissdoerfer, Vladimirova et al. 2018), men det er ingenting	2021) som konkluderer med at det nok ikke er mulig å ha en fullstendig avkobling mellom ressursbruk og økonomisk vekst. Det er i praktisk vanskelig å ha et effektivt økonomisk system uten noen form for materialavtrykk. Utfordringen er imidlertid å få produksjonssystemene innenfor bærekraftige rammer, ikke totalt frikoblet. Men det vil si at planeten ikke kan belastes mer enn planeten rekker å gjenskape eller absorbere. I det siste har det blitt utarbeidet flere nye økonomiske modeller som viser hvordan dette kan gjøres, f.eks. 'Doughnut Economics' (Raworth 2017) og	eksempel knyttet til ressursuttak og forurensing). Generelt er det en rekke tiltak som må vurderes: - Sørge for gjenvunnet materiale er mer attraktivt enn jomfruelige materialer. Dette kan gjøres gjennom krav om gjenbruk, gjennom avgifter på jomfruelig materiale, gjennom standardiseringer som sikrer kvaliteten på gjenvunnet materiale, gjennom restriksjoner på avhending av materialer mm. - Infrastruktur for materialstrømmer må etableres, dvs. innsamlingsløsninger, sorteringsordninger, gjenbrukskanaler og resirkuleringssystemer og markedskanaler for disse materialene. Teknologiutvikling for	For en del større varer, som f.eks. varer fra bygg og anlegg, er det i tillegg i dag ikke en god nok oversikt over tilgang. Her vil det hjelpe å utarbeide langsiktige oversikter om hva som vil bli tilgjengelig av brukte elementer når og ikke minst hvor. En slik database kan bidra til at andre aktører kan legge slike inn i sine planer. I dag vil en del elementer fra bygg ikke gå til ombruk rett og slett av den grunn at potensielle mottakere ikke vet det før det er for sent. Bruk av informasjonsteknologi og bedre løsninger for deling av informasjon er derfor sentralt. Igjen vil dokumentasjon på kvalitet være avgjørende (se over). Et sentralt grep kan være en sufficiencypolitikk	den positive sammenhengen mellom bærekraftsinnovasjoner og bedrifters konkurransedyktighet i høyeste grad er til stede også her til lands (Eide, Saether et al. 2020, Hermundsdottir and Aspelund 2022). Den siste studien viser at norske bedrifter som satser mye på miljøinnovasjoner profiterer både gjennom høyere verdiskaping, lavere kostnader og redusert risiko (Hermundsdottir and Aspelund 2022). Studien viser også at norske næringslivsledere har gjennomgående veldig positive forventninger til at bærekraftstrategier skal gi dem økt konkurransedyktighet. Bærekraftige forretningsmodeller som

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?
NTNU	prinsipielt i veien for at de ikke kan være både mer konkurransedyktige eller mer økonomisk verdiskapende når de er først etablert og skalert over en kritisk størrelse. Det er viktig å understreke at svaret dermed også er avhengig av hvordan man definerer vekst. Dersom dette er koblet til en situasjon med økt bruk av naturressurser, vil svaret uansett være nei (f.eks. Hickel and Kallis 2000). Det kan også argumenteres med at en mangel på økonomisk vekst, spesielt hvis dette fører til stopp i investeringer i nye mer miljøvennlige teknologier, kan bidra til økte klimagassutslipp. En del eldre primært deskriptive	‘Consumption Corridors’ (Fuchs et al 2021). Et kjernepoeng er at en rekke forurensende industrier/produksjonsprosesser er lite effektive fra et samfunnsperspektiv. De generer eksterne kostnader som samfunnet må håndtere og som ikke dekkes av de som har en (personlig) nytte av produksjonen (primært produsenter og forbrukere). Et mikroeksempel er kostnadene i byer med trafikkutfordringer. For stor trafikkmengde genererer en rekke kostnader for samfunnet i form av forurensning, helseutfordringer, plassmangel, osv. Innføring av avgifter (veipricing, bompenger osv.) bidrar til å justere	sortering og resirkulering er sentralt i dette. - Ulike former for funksjonsøkonomi må utforskes og i større grad etableres, både modeller hvor funksjoner leies og hvor en aktør har ansvar for vedlikehold, og modeller med take-back systemer og utvidet produsentansvar. Disse må imidlertid kobles til krav om gjenbruk slik at det ikke bare endrer hvem som til slutt avhender produkter uten å reelt påvirke levetid og gjenbruk av hele eller deler av produkter. - Vi ser at det er store koordinasjonsproblemer i overgangen fra lineære til sirkulære verdikjeder (Asplund et al. 2021). En overgang fra en lineær til en sirkulær produksjon forutsetter ofte at ikke bare en, men en rekke,	(f.eks. https://energysufficiency.de/en/policy-database-en/ eller https://sustainable-prosperity.eu/policy-database/). Mulige virkemidler for å nå dette kan være kvoter på forbruk, progressivt økende skatt på forbruk, reklameforbud på produkter som ikke bidrar til omstillingen, sosialt omfordelende avgifter som karbonavgift til fordeling osv.	baserer seg på sirkulære prinsipper om ‘ressursgjerrighet’ er spesielt attraktive fra både et miljø- og lønnsomhetsperspektiv (Aspelund and Srai 2016). To studier undersøker spesielt forhold tilknyttet norske industriledere. Som nevnt over finner en at bedriftsleder har veldig positive forventninger til de økonomiske resultatene av bedriftens bærekraftsstrategier (Hermundsdottir and Aspelund 2022), men vi finner også at måten norske ledere jobber med bærekraft tydelig påvirker evnen til å omgjøre det til økonomiske resultater (Eide, Saether et al. 2020). Dette er en nasjonal konkurransefordel.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?
NTNU	funn viser at miljøforurensning av alle typer har en tendens til å være høyere per innbygger i land med midlere inntekt. I det siste har det kommet en rekke funn som viser en frikobling mellom klimagassutslipp og økonomisk vekst som viser at en rekke land ser ut til å ha brutt koblingen mellom vekst og klimagassutslipp. Dette er mest framtreddende i land som har prioritert fornybare (eller i det minste lav GHG-utslipp) energikilder ved bevisste politiske valg. En kort oppsummering av noen av disse finnes her https://ourworldindata.org/co2-gdp-decoupling. Wang et al. (2021) peker i samme retning. Se også neste spørsmål.	de (personlige) insentivene og, dersom det utformes riktig, øker den generelle nytten i et samfunnsperspektiv. Selv om dette er et snevert eksempel, kan dette generaliseres til et bredt spekter av forurensnings- og ressursutfordringer. Slike avgifter (på ressurser, forbruk, osv) må også utformes slik at de ikke bidrar til andre bærekraftsutfordringer i form av økt ulikhet.	aktører må legge om sine produksjonssystemer. Det er f.eks. lite fordelaktig å starte innsamling av et materiale det ikke finnes noe mottak for, tilsvarende er det lite fordelaktig å starte en bedrift som forutsetter tilgang på et innsamlet materiale som i liten grad har innsamlingsystemer knyttet til seg. Dette framstår i dag som en barriere siden en omlegging kan være ulønnsom dersom ikke andre aktører følger opp i en samtidig handling. Funns fra forskningen viser at dette kan løses gjennom at myndigheter tar grep gjennom reguleringer og investeringsstøtte for å fasilitere en samtidig, koordinert og dedikert overgang til sirkulær		En helt ny, og foreløpig upublisert studie, viser at det er de rike og strengt miljøregulerte landene med store klimautslipp (les: typisk Norge) som i størst grad er i stand til å tiltrekke seg grønn risikovillig investeringskapital (Fystro and Sørensen 2022). Dette kan utgjøre en betydelig konkurransefordel for disse landene på sikt om de er i stand til å utvikle bærekraftige teknologiske løsninger på ressurs- og klimautfordringene. Men – reguleringer spiller altså en sentral rolle her – politisk nivå må tørre å sette ambisjonsnivået. Det er i tillegg viktig å adressere økt ulikhet som kan bidra til økte

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?
NTNU	Det er imidlertid viktig å understreke at IPBES i sin rapport fra 2019 konkluderer med at dagens paradigme for økonomisk vekst må opphøre: «Also identified as a key element of more sustainable future policies is the evolution of global financial and economic systems to build a global sustainable economy, steering away from the current limited paradigm of economic growth.»		forretningspraksis. I denne sammenheng kan også forbud av ikke-sirkulær praksis være effektivt fordi det tvinger frem samtidighet og aksjon fra aktører som har en vente-å-se holdning. - Gjennomgang av økonomiske insentiver for reparasjoner og gjenbruk.		utfordringer. Det er også viktig å adressere norsk avhengighet av petroleumsindustrien som både i seg selv kan bidra til at kuttene går senere, men kanskje vel så viktig er det at det bidrar til at kapital, kompetanse og oppmerksomhet ikke i stor nok grad kommer til den nødvendige omstillingen og dermed bidrar til å forsinke denne. Det er grunn til å advare mot at dette ikke bare vil redusere muligheten til å nå klimamålene, det kan også svekke konkurransekraften, og dette kan bli en negativ selvforsterkende effekt.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Samfunnsbedriftene	Norge står foran noen store utfordringer i tiden fremover. Vi skal redusere våre utslipp fra bruken av fossilt drivstoff med opptil 55 prosent innen 2030. Mange mener ny teknologi vil løse dagens utfordringer i transportsektoren, og det er delvis riktig. Elektrifisering av transportsektoren vil redusere utslipp av klimagasser, men transportformenes avtrykk på samfunnet er mer enn bare klimagasser. Et bærekraftig transportsystem handler også om trafiksikkerhet, naturforurensning, naturmangfold, arealbeslag, investerings- og vedlikeholdskostnader og andre negative	En viktig forutsetning for mer sirkulære forretningsmodeller er gode nok rammevilkår. For eksempel: - Et velrettet produsentansvar som faktisk sørger for at forurenseren betaler. Slik er det ikke i dag. - Strengere regler for produktdesign gjør at produsenter må designe og produsere for miljøets beste. - Dagens særnorske skille mellom husholdningsavfall og næringsavfall som ligner bør fjernes og harmoniseres med EUs definisjon av municipal waste. Ved å slå dem sammen får man de store mengdene med f.eks. plast, matavfall og etter hvert tekstilavfall som trengs for å skape	Foruten tiltakene som nevnes i svar på spørsmål 9c (f.eks. produsentansvar, produktdesign m.m.), kan en materialavgift stimulere til sirkulært forbruk. Det kan innføres en avgift på produkter som må forbrennes, eller deponeres, fordi produktene ikke kan gjenbrukes eller gjenvinnes. En avgift bør ilegges ved produksjon eller ved import, for å gi designere, produsenter og importører et insentiv til å lage og/eller importere mer bærekraftige produkter. Merverdiavgift på reparasjon og firkantede regler for ombruk står i veien for sirkulære forbruksmønstre. Ikke minst må informasjon om produktet gis kjøper, for		

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Samfunnsbedriftene	parametere som påvirker helsen, klimaet og samfunnet vårt. Selv om ny teknologi er en viktig driver for en grønn omstilling av transportsektoren, vil det også i fremtiden være svært viktig hvordan vi utnytter teknologien til å optimalisere transportarbeidet og redusere de negative samfunnskostnadene. Årets strømpriser har vært et forvarsel på hva som skjer når etterspørselen stiger raskere enn tilbudet. Når samfunnets fokus er mot å elektrifisere alt som elektrifisere kan, kommer spørsmålet om hvordan vi bruker energien som er tilgjengelig mest mulig effektivt (se spørsmål 6a).	lønnsomhet i hele verdikjeden og nå mål om 65 % materialgjenvinning. Lønnsomhet i behandling av avfall krever mengder. Av virkemidlene over tror vi særlig at produsentansvar er viktig i årene fram til 2050. Ordningen med produsentansvar flytter ansvar for produktets miljøavtrykk i hele dets levetid til produsenter og importører, også når det er avfall. Et rettferdig organisert produsentansvar internaliserer alle produktets kostnader og bidrar til at forbrukeren ved kjøpet betaler for hele livsløpet til produktet. Vi har produsentansvar for en rekke produktkategorier i dag, men kostnadene er ikke fordelt etter	at hen skal kunne ta riktige valg i kjøpsøyeblikket. Det blir mindre avfall og materielt forbruk av produkter som brukes lenge, ombrukes, kan repareres og til sist - egner seg til materialgjenvinning. En mer sirkulær økonomi kan gi verdiskaping, arbeidsplasser og sikrere materialtilgang, samtidig som det bidrar til å redusere klimagassutslippene og minsker behov for uttak av jomfruelige ressurser.		

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Samfunnsbedriftene	Strategisk havneutvikling reduserer transportsektorens klima- og miljøavtrykk og legger til rette for grønn næringsutvikling. Men det krever at man satser på sjøveien som den naturlige fartsåren for landet med verdens nest lengste kystlinje.	prinsippet om at forurenser skal betale. Dermed utnytter man ikke det store potensialet for klimakutt og en effektiv sirkulær økonomi, som en tydeligere produsentansvarsordning vil gi. Produsentansvar er et effektivt virkemiddel når det er rett utformet. Det er det ikke i dag, men det løser ikke alle utfordringer alene, og må brukes sammen med andre virkemidler som premierer gode klima- og miljøvalg. Eksempler på dette kan være ombruksløsninger, økodesign og krav om bruk av gjenvinnbare materialer, materialavgift og å blande inn resirkulerte ressurser i nye produkter.			

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Naturvernforbundet	Menneskelig forbruk av energi og naturressurser kan ikke være høyere enn at det lar seg kombinere med å holde oppe naturmangfoldet og naturens produksjonsevne. Tekniske omlegginger er ikke nok for å oppnå dette. Evig materiell vekst er ikke mulig innenfor ressursene på jorda. For at alle mennesker skal kunne leve gode liv innenfor rammene av jordas ressursgrunnlag og naturens tåleevne, må det totale forbruket på jorda reduseres, og særlig må forbruket til de rikeste reduseres kraftig. Vi kan ikke fortsette med den typen økonomisk vekst som vi har i dag. Brundtlandkommisjonen brukte uttrykket bærekraftig utvikling, ikke	Det er fullt mulig å bevare velferdsnivået, men den materielle levestandarden må bli mindre.	Særlig for forbrukerprodukter kan godt innrettede produsentansvarsordning er med økonomiske insentiver og langsiktige målkrav som prioriterer redusert materialbruk og høyest mulig ressurseffektivitet, bli viktig. Materialavgifter på uttak og bruk av primærressurser kombinert med innblandingskrav til resirkulert materiale der det er relevant, blir viktig, og her bør lukkede kretsløp prioriteres. Å styrke forbrukerrettigheter ved å øke reklamasjonstid på produkter og skifte bevisbyrden gradvis over fra forbruker til produsent er et godt tiltak for å stimulere til lengre levetid.	Aktuelle virkemidler er nevnt under spørsmål 9C. Konkrete tiltak som virkemidlene skal utløse, er også delvis besvart under samme spørsmål.	Norsk økonomi er i stor grad drevet av utvinning og foredling av ikke-fornybare naturressurser, import av billige og lite holdbare forbruksartikler samt investeringer i veier og boliger/hytter som alle bidrar til økte klimagassutslipp, tap av natur og liten ressurseffektivitet. Evnen til omstilling bort fra dette vil kunne påvirke i hvilken grad klimamålene nås.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Naturvernforbundet	bærekraft vekst. Det var for å presisere at den økonomiske utviklingen kan ha et annet innhold enn økt forbruk av materielle ressurser, det vil si høyere tjenesteinnhold. Ifølge "Earth Overshoot Day" var Norges rettmessige andel av de globale ressursene og klimagassutslipp brukt opp 12. april. Det er ikke bærekraftig. Omlagging av vekstens innhold kan for en periode og innenfor landets grenser legge grunnlag for vekst kombinert med redusert forbruk av naturressurser og utslipp av klimagasser. På lengre sikt og i et globalt perspektiv vil alle typer økt aktivitet også medføre økte utslipp. Forskningen på området		Nullsats for merverdiavgift på utleie og reparasjon i kombinasjon med andre virkemidler kan stimulere til økt levetid på produkter og bør innføres. Å prioritere avfallsreduksjon og dernest moden teknologi for avfallssortering og konvensjonell mekanisk gjenvinning av plastavfall kombinert med strengere og mer målrettede krav til produkter som settes på markedet gjennom blant annet utvidede produsentansvarsordninger, er et gode eksempel på tiltak som ikke krever teknologiutvikling, men helhetlig virkemiddelbruk. Økt materialgjenvinning stimuleres ved at		

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Naturvernforbundet	er mangelfull, men det er ikke påvist at økonomisk vekst og redusert utslipp kan beholdes over tid, jamfør "Rebound-effekten" i kombinasjon med stadig økende kjøpekraft.		produsentene får krav til andel gjenvunnet materialressurser og krav om kildesortering. Kravene om kvalitet, pris og leveringssikkerhet må forplante seg fra produsent til gjenvinningselskap til kommuner og næringsliv som sorterer og til selgere og produsenter.		

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Naturvernforbundet	Menneskelig forbruk av energi og naturressurser kan ikke være høyere enn at det lar seg kombinere med å holde oppe naturmangfoldet og naturens produksjonsevne. Tekniske omlegginger er ikke nok for å oppnå dette. Evig materiell vekst er ikke mulig innenfor ressursene på jorda. For at alle mennesker skal kunne leve gode liv innenfor rammene av jordas ressursgrunnlag og naturens tåleevne, må det totale forbruket på jorda reduseres, og særlig må forbruket til de rikeste reduseres kraftig. Vi kan ikke fortsette med den typen økonomisk vekst som vi har i dag. Brundtlandkommisjonen brukte uttrykket bærekraftig utvikling, ikke	Det er fullt mulig å bevare velferdsnivået, men den materielle levestandarden må bli mindre.	Særlig for forbrukerprodukter kan godt innrettede produsentansvarsordning er med økonomiske insentiver og langsiktige målkrav som prioriterer redusert materialbruk og høyest mulig ressurseffektivitet, bli viktig. Materialavgifter på uttak og bruk av primærressurser kombinert med innblandingskrav til resirkulert materiale der det er relevant, blir viktig, og her bør lukkede kretsløp prioriteres. Å styrke forbrukerrettigheter ved å øke reklamasjonstid på produkter og skifte bevisbyrden gradvis over fra forbruker til produsent er et godt tiltak for å stimulere til lengre levetid.	Aktuelle virkemidler er nevnt under spørsmål 9C. Konkrete tiltak som virkemidlene skal utløse, er også delvis besvart under samme spørsmål.	Norsk økonomi er i stor grad drevet av utvinning og foredling av ikke-fornybare naturressurser, import av billige og lite holdbare forbruksartikler samt investeringer i veier og boliger/hytter som alle bidrar til økte klimagassutslipp, tap av natur og liten ressurseffektivitet. Evnen til omstilling bort fra dette vil kunne påvirke i hvilken grad klimamålene nås.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Naturvernforbundet	bærekraft vekst. Det var for å presisere at den økonomiske utviklingen kan ha et annet innhold enn økt forbruk av materielle ressurser, det vil si høyere tjenesteinnhold. Ifølge "Earth Overshoot Day" var Norges rettmessige andel av de globale ressursene og klimagassutslipp brukt opp 12. april. Det er ikke bærekraftig. Omlagging av vekstens innhold kan for en periode og innenfor landets grenser legge grunnlag for vekst kombinert med redusert forbruk av naturressurser og utslipp av klimagasser. På lengre sikt og i et globalt perspektiv vil alle typer økt aktivitet også medføre økte utslipp. Forskningen på området		Nullsats for merverdiavgift på utleie og reparasjon i kombinasjon med andre virkemidler kan stimulere til økt levetid på produkter og bør innføres. Å prioritere avfallsreduksjon og dernest moden teknologi for avfallssortering og konvensjonell mekanisk gjenvinning av plastavfall kombinert med strengere og mer målrettede krav til produkter som settes på markedet gjennom blant annet utvidede produsentansvarsordninger, er et gode eksempel på tiltak som ikke krever teknologiutvikling, men helhetlig virkemiddelbruk. Økt materialgjenvinning stimuleres ved at		

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Naturvernforbundet	er mangelfull, men det er ikke påvist at økonomisk vekst og redusert utslipp kan beholdes over tid, jamfør "Rebound-effekten" i kombinasjon med stadig økende kjøpekraft.		produsentene får krav til andel gjenvunnet materialressurser og krav om kildesortering. Kravene om kvalitet, pris og leveringssikkerhet må forplante seg fra produsent til gjenvinningselskap til kommuner og næringsliv som sorterer og til selgere og produsenter.		

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Ungdommens fylkesutvalg Trøndelag	Ja vi kan, men dette må foregå innen bærekraftige sektorer.	Ja, dette handler om omfordeling og å fordele ressurser på en annen måte. Bør ha andre kriterier på hvilken velferd vi vil ha. Må organisere samfunnet på en annen måte.	Penger.	Bruktbutikker, det må lønne seg å reparere og gjenbruke i stedet for å kjøpe nytt. Må gjøres ulovlig å lage dårlig kvalitet for at det skal ødelegges. Design som varer lenge, dette må reguleres. Det må også lønne seg for bedriftene! F.eks. Hvitevarer- > gjøre det attraktivt for dem å reparere produkter i stedet for å tvinge kunder til å kjøpe nytt Nye ting bør bli dyrt, slik at det er billigst å kjøpe ting brukt. Gjenbruk av ressurser bør bli "kult" og enkelt, slik at en slipper å ta aktive valg.	

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Offshore Norge	9E) Olje- og gassreservene på norsk sokkel er fellesskapets ressurser, og aktiviteten fører til store inntekter for fellesskapet som kan brukes til å påvirke våre evner til å nå klimamålene. Samtidig står produksjon av olje og gass for en fjerdedel av klimagassutslippene i Norge. Skal Norge nå klimamålene, er det derfor samtidig avgjørende at olje- og gassindustrien kutter sine utslipp. Dette er det mulig å få til, men det avhenger av forutsigbare rammevilkår, et styrket virkemiddelapparat og at planlagte kraft fra land-prosjekter ikke blir kansellert eller utsatt. Ref. Konkrafts statusrapport for 2022. https://konkraft.no/aktuelt/det-er-mulig-a-redusere-co2-utslippene-med-50-prosent-innen-2030/				
Biogass Norge	På sikt ja, men da må virkemiddelapparatet i dag innrettes mot raskere omstilling. Det betyr at oppskalering av produksjon av bærekraftig energi må prioriteres i virkemiddelapparatet.	Det bør være en målsetting.	Biogassbransjen kan raskt oppskalere produksjonen og bidra med bærekraftig energi, men det forutsetter et virkemiddelapparat som anerkjenner behovet for å støtte skalering og samtidig gir konkurransedyktige vilkår sammenlignet med Sverige og Danmark (og Finland)	Da må skatte og avgiftssystemet benyttes.	Det bør det ikke være. Norge har tilgang på nødvendig omstillingskapital.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

SINTEF AS	9D) 1. Strengere krav til produsenter og produktene som settes på markedet: det er en del materialer som er problematiske, som ikke lar seg gjenvinne og har lav kvalitet, eks en del typer plast. Stille krav til produsenter om at enkelte materialer ikke kan brukes. At de må garantere for levetid og kvalitet, at de reparerer eller legger opp til at man kan reparere hjemme, og for at de bruker resirkulerte materialer i produksjonen. 2. Vi må sortere avfallet bedre og i større grad, og faktisk gjøre noe fornuftig med det etter sortering. 3. Et mer fleksibelt og dynamisk regelverk: vi kan ofte bedre enn reguleringene tilsier. Standarder og reguleringer er ofte en barriere heller enn en pådriver. Eks direktorater må være mer på ballen for å skape innovasjon. Funksjonsbasert. 4. Vi må ta inn over oss utslippene vi forårsaker i produsentlandene. Når for eksempel en entreprenør i Norge tvinges til å ta inn over seg utslippene og påvirkningen av stål og betong importert fra Kina i sitt regnskap, så vil det motivere til innovasjon og utvikling av bedre materialer her hjemme, og det vil også insentivere importører til å stille krav til materialene vi importerer. 5. Vi må legge til rette for mer utleie- og låneordninger. Kommet i gang med biler, men enda en vei å gå for nesten alt annet. 6. Vi har enda en vei å gå for å utvikle teknologier for å kunne resirkulere, bruke avfallsfraksjoner i nye materialer, øke levetiden...det trengs flere midler til industrinær forskning.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Bergen kommune, ved Klimaetaten	Rapporten viser avslutningsvis til at auka ressursbruk på klimaomstilling vil innebære mindre ressursbruk på andre områder. Dette er eit veldig viktig poeng då det viser kostnadane ved klimaomstillinga. Rapporten er derimot veldig vag med tanke på kva som må nedprioriterast. Ein må vere tydeleg på kva det skal bruke mindre pengar på og kva konsekvensane av dette blir.	9C) Det er godt mogleg at dei viktigaste innovasjonane framover, er innovasjon i regelverk og reguleringar. Det trengst endringar i regelverk for gjenbruk av materialar. Ei rekke bestemmingar hindrar utvikling av metodar for gjenbruk. Ei utviding av produsentansvarsordninga som gir produsentar større ansvar for produkta dei slepp ut til marknaden vil og kunne ha effekt. Rapporten Sirkulære Bergen, tilgjengeleg på Bergen kommune sine sider, er ein sirkulær moglegheitsstudie for Bergen, som har vore veldig nyttig, både for oss, men og for andre kommunar. Der er enno fleire innsikter i barrierer for ei sirkulær omstilling.	Økonomiske virkemiddel som justeringar i moms og skattereglar på slik at det vert meir lønnsamt å reparera, ombruka, gjenbruka og transformera. Her vil nok tiltakspakker vere spesielt viktig, som i spørsmål 5b.	

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Framtiden i våre hender	Det er en sterk sammenheng mellom økonomisk vekst og klimagassutslipp. Klimapanelet sier at flere land har klart å oppnå både økonomisk vekst OG synkende klimagassutslipp, men at dette hovedsakelig gjelder høyt utviklede land, med høye utslipp per person. De sier også at framtidig økonomisk vekst som har vært demonstrert til nå ikke er tilstrekkelig for å nå klimamålet. Det holder ikke å bare fokusere på grønn teknologi, vi må også gjøre endringer i forbruket, og foreta en styrt nedskalering av det totale forbruksvolumet av karbonintensive varer og tjenester. Til sammen kan det kutte langt mer klimagassutslipp enn kun	Ja. Vi trenger en sunn økonomi som ikke skal vokse inn i himmelen. Det er ikke vårt høye velferdsnivå som driver opp utslippene våre i dag, det er et forbruk som er overdimensjonert i forhold til jordens ressurser, og vi ser en tydelig kobling til at de med høyest inntekt og formue er de som har høyest forbruk. En bærekraftig økonomi må derfor skalere ned overforbruket, ikke skalere ned velferden.	Ifølge EU-taksonomiens fjerde miljøpunkt er det spesielt fire indikatorer som skal bidra vesentlig til målet om overgangen til en sirkulær økonomi: Sirkulær design (og produksjon) Sirkulær bruk (øke verdien av produktet ved forlenget levetid) Sirkulær verdigjenvinning (gjenvinning og resirkulering) Sirkulær støtte (insentiver) Det beskrives syv nøkkelbransjer og sektorer der utfordringer og muligheter for sirkularitet er størst; elektronikk og IKT, batterier og kjøretøy, emballasje, plast,	Den sirkulære omstillingen overlapper i stor grad med en politikk som har til hensikt å kutte forbruksbaserte utslipp ettersom det er stor grad av samsvar mellom forbruksbaserte klimagassutslipp og ressursforbruk. Se derfor svar på dette spørsmålet blant annet under punkt 3D. Konkrete sirkulære økonomiske tiltak kan sees i svar på 9C, men kan også inneholde: Avgifter på jomfruelige materialer, økt satsning på reparasjon av produkter i alle bransjer, mer regulering av reklame og utvikling av forbruksbasert klimamål. Det bør også legges mer til rette for	Ved å ha for gunstige ordninger og subsidier for oljenæringen risikerer vi å gjøre investeringer i fornybar teknologi mindre konkurransedyktig. Dermed kan vi gå glipp av muligheten til å få et komparativt fortrinn i det grønne skiftet. Jo flere som investerer i fossilnæringen, jo flere er det også som har interesse av at aktiviteten fortsatt skal være høy i denne næringen, noe som igjen kan føre til økt lobbyvirksomhet fra fossilindustrien, og øke motstanden mot grønn omstilling. Vi mener derfor det bør iverksettes virkemidler som gjør det mindre attraktivt både for private aktører og næringslivet å investere i fossil energiutvinning.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Framtiden i våre hender	en av strategiene alene ifølge rapporten Consumption-based Scenarios for Sweden. https://report.ipcc.ch/ar6wg3/pdf/IPCC_AR6_WGIII_FinalDraft_Chapter02.pdf https://research.chalmers.se/publication/529052/file/529052_AdditionalFile_133e0793.pdf		tekstiler, bygg og mat. Virkemidler for å fremme sirkulære forretningsmodeller med indikatorene og problemstillingen i fokus kan være: Bruke merverdiavgiften som et aktivt verktøy. Skatte- og avgiftsreglene gjør det unødvendig dyrt og vanskelig å selge brukte produkter, samt reparere og leie, og fører til destruksjon av produkter. For eksempel må selskapene betale moms for å donere produktene de har til overs, mens de kan skrive av såkalt «ukurante» varer på skatten. Dette fører til at selskapene destruer overskuddsvarer. Skatteloven er 100 år gammel og momsloven er	landsdekkende sirkulære senter i både stor og liten skala, med deling av alt fra verktøy til klær. Delingsøkonomien bør styrkes. Undervisning på skoler. Det er viktig at fremtidens arbeidstakere er klar for å jobbe med sirkulære og bærekraftige løsninger. Dette bør starte på skolen for å stimulere til en økning av sirkulære løsninger, og kunnskapen som trengs for et bærekraftig samfunn og fremtid	Økende ulikhet, og relativ fattigdom i Norge er også et problem som i verste fall kan føre til at folk blir så engstelige for sin egen økonomiske fremtid at de ikke tør å stemme frem mer progressiv klimapolitikk, dersom de tror at dette vil bli kostbart for dem selv. Dersom befolkningen oppfatter at klimatiltakene rammer urettferdig kan dette også bidra til å øke motstanden mot en progressiv klimapolitikk. Stadig økt kjøpekraft vil redusere våre evner til å nå klimamålene, siden inntekt er en av de viktigste faktorene som påvirker klimafotavtrykket vårt. Staten og det offentlige bør gå foran, og sørge for

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Framtiden i våre hender			50 år gammel, og må endres for svare på dagens klima- og miljøutfordringer. Produsentansvar på flere produktgrupper. Produsentansvar som inneholder klare mål for ombruk av produkter kan føre til at flere bransjer/bedrifter blir tvunget til å fremme sirkulariteten i sine eksisterende forretningsmodeller, enten selv eller via returselskapet. Økomodulering av vederlaget kan føre til en endring i design av produktet i en mer bærekraftig retning. Insentiver og støtte spesifikt til sirkulære forretningsmodeller. Det bør settes av øremerkede midler for utvikling av		å redusere sine direktørlønninger etc.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Framtiden i våre hender			forretningsmodeller som vil gjøre det lettere å benytte brukte produkter. Dette kan fremme fortgang i å få markedet mer sirkulært og stimulere flere arbeidsplasser inn i sirkulærøkonomien. Høyere avgifter. Blant annet for bruk av jomfruelig materiale, for å insentivere bruk av materialgjenvunnet varer. Avgiften på avfallsbehandling for næringsvirksomhet kan økes. Det bør koste mer å kaste gjenbrukbare produkter. Krav til å prioritere bevegelse oppover i avfallspyramiden. Det burde komme et generelt krav om at all næring skal bevege seg oppover i avfallspyramiden til		

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Framtiden i våre hender			ombruk og ressursreduering. Standarder for ombruk og sirkulærøkonomi. Det må utvikles internasjonale og nasjonale standarder for sirkulær økonomi. Generelt på definisjonen av selve ordet, men også bransjespesifikke standarder. Dette vil gjøre det enklere å forholde seg til krav og utvikling av sirkulær økonomi. Den sirkulær omstillingen understøttes også av en forbruksbasert klimapolitikk ettersom det er sterk overlapp mellom materialfotavtrykk og klimafotavtrykk. Tiltak skissert under tidligere punkter om forbruksbaserte utslipp inngår derfor her.		

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?
Norsk Institutt for Naturforskning (NINA)	Naturpanelets globale utredning (IPBES 2019) er tydelig på at det kreves gjennomgripende samfunnsendringer for at nåværende trender med tap av natur skal snus. De påpeker betydningen av å endre det økonomiske systemet, at alle sektorer må skape løsninger sammen og at ødelagt natur må restaureres. De understreker at naturen er en sentral del av løsningen i et klimaperspektiv. I likhet med andre politikkområder må også klimapolitikken utvikles på en måte som ikke medfører tap av natur.		Krav til gjenvinning og bruk av gjenvunnet materiale er eksempel på virkemiddel som sikrer økt sirkularitet. Ett eksempel er krav til andel gjenvunnet nitrogen eller fosfor i handelsgjødsel (eksempler fra bla. Sverige). Dette reduserer fotavtrykket og utslippene av næringssalter samtidig som det øker sirkularitet samtidig som det er bra for helse og miljø.		

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Viken fylkeskommune	9D) Økt kunnskap, dreining av økonomiske incentiver og tilpassede reguleringer må til for å stimulere til mer sirkulært forbruk. Dagens reguleringer er en barriere for blant annet delingsløsninger og ombruk av varer og materialer. Det må også lønne seg for forbrukerne å velge brukt over nytt og materialgjenvinning må få større verdi enn i dag. Det økonomiske markedssystemet må i så måte reetableres og sirkulære verdikjeder må innføres. Samtidig må det arbeides for økt bevisstgjøring blant næringsliv, offentlige og innbyggere gjennom formidling av kunnskap om fotavtrykk på varer og tjenester. Det er også behov for standardisert klimagassregnskap og utslippsfaktorer nasjonalt slik at fylkeskommuner og kommuner bedre kan måle fremgang og effekt av tiltak. Konkrete tiltak: • Fjerne moms på reparasjon • Tilgjengeliggjøre flere utleietjenester (enklere å leie enn eie) • Etablere/ styrke marked for gjenbruk og ombruk • Ombruksenter, nettsider, plattformer • Etablere klimaregnskap som synliggjør klimafotavtrykket • Gi mulighet til å sette krav til sirkularitet i arealplanleggingen (industrielle symbioser osv). • Styrke bevissthet rundt «World Overshoot Day»

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

KFUK- KFUM Global	9B) Å bevare det samme velferdsnivået i Norge i dag er ikke sannsynlig skal man bevare naturen for fremtidige generasjoner. Likevel, er det essensielt å sikre et velferdsnivå som sikrer gode levekår for innbyggerne nå og i fremtiden. Mange i Norge har et økologisk fotavtrykk over naturens tålegrense. Vi må revurdere idealet om evig økonomisk vekst, og fokusere på omfordeling av økonomiske ressurser til de med lav sosio-økonomisk status. Økende ulikhet er et problem både i verden, men også i det norske samfunnet. En bærekraftig økonomi vil vi påstå er en sirkulær økonomi, som ikke baserer seg på utvinning av naturressurser i så stor grad som vi gjør i dag. For å sikre velferd må vi sørge for at offentlige tjenester til innbyggerne er av god kvalitet. Samtidig må det norske forbruket av varer reduseres.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)	JA, men det være en annen type vekst enn den vi har hatt gjennom dette og forrige århundre, med stadig økende materielt forbruk og unødig høyt konsum av naturressurser. Veksten fremover må i større grad baseres på sirkulære løsninger, ressurseffektivitet, digitalisering og ulike karbonhåndteringsløsninger. Samtidig vil der være behov for skånsomme naturinngrep for å sikre mat, materialer, mineraler og fornybar produksjon.	9C) For å oppnå økt sirkulærandel, noe som kan være en del av løsningen på å dekkle vekst og utslipp, må vi etablere en helt ny tenkemåte. Nåværende rammer og virkemidler er tilpasset en lineær økonomi. Videre er det viktig å forstå kompleksiteten, vi snakker om et høyt antall ulike forretningsmodeller innen svært ulike bransjer, og derfor trengs det naturlig nok et bredt sett av virkemidler. Det å utvikle konkrete nasjonale mål og indikatorer vil treffe alle bransjer. Det bør derfor settes konkrete nasjonale mål som gir næringslivet en tydelig retning og forutsigbarhet i overgangen til en sirkulær økonomi. I tillegg bør det etableres målbare indikatorer som gjør det mulig å følge utviklingen. Videre må det offentlige gjennom sin innkjøpsmakt bidra til å skape markeder ved for eksempel å tydeligere etterlyse sirkulære løsninger i anbud. En nødvending forutsetning for å få økt sirkulærandel er gode digitale løsninger. Det offentlige bør derfor i samarbeid med private aktører bygge løsninger som gir oversikt over blant annet material og avfallsstrømmer. Et siste aspekt som vil bidra til økt sirkularitet er en oppdatering av lovverket. Her er det eksempler på at regelverket står til hinder for utnyttelse av blant annet biprodukter fra fiskeriene da eksisterende regelverk ikke tar hensyn til nye teknologiske løsninger som har bidratt til at man får "renere" restprodukter enn tidligere og som dermed kan gå inn i nye verdikjeder.			
SINTEF Energi	Dette er et åpent spørsmål, hvor svaret dels avhenger av politiske veivalg, og dels kan baseres på faktiske analyser. Ulike hensyn må balanseres og klimautfordringer og naturhensyn bør definitivt løftes opp i prioritet. FNs	Et kompakt og innholdsrettet spørsmål det er vanskelig å gi et faktabasert ja/nei svar på. Bærekraft må hensyntas i større grad en tidligere og velferd som vi definerer de i dag vil nå et tak. Global velferdsdeling og			Norge er rik på ressurser, har et høyt kompetansenivå og mye kapital. Dette er et godt utgangspunkt for å ta en ledelse i omstilling, men da i spenn med den verdensdelen vi er en del av, Europa.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?
	bærekraftsmål er per nå en av de beste og mest forankrede referansene for denne typen analyser og beslutninger.	bærekraft utfordrer vår forståelse av velferd og må redefineres.			

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Osloregionen interkommunalt politisk råd	9C) Osloregionen foreslår flere virkemidler som kan støtte opp om mer sirkulær økonomi og forretningsmodeller: • Det bør gis mer insentiver til energieffektivisering og bruk av overskuddsenergi fra bedrifter for har overskuddsvarme • Optimere vareleveranser til de ulike kommunale enhetene, slik at man får redusert transporten. • Gjenbruk og ombruk av byggematerialer. Fagavdelinger i kommuner og andre kompetansemiljø gi innspill og råd til utbygger/tiltakshaver under planlegging av nye bygg og utvikling av utbyggingsområder. • Tilskuddsordning for prosjekter som støtter sirkulær økonomi og som gir gevinst for regionen. Et eksempel på prosjekt er «Circle-scan» i Kongsvingerregionen • Bruke innovative anskaffelser med fokus på konkrete utfordringer som har behov for sirkulære løsninger. • Etablere standardsystem for avfallshåndtering som er nasjonalt for å optimalisere verdikjeden. Dette vil effektivisere og utvikle gjenbruk av produkter når bedre sortering av avfallsfraksjonene enn i dag. • Eksempel på avfallshåndtering som er mer tilgjengelig for innbyggerne: Bærum kommunes mobilt avfallsmottak, som skal gjøre det enklere å levere avfall og ombruksartikler i mindre mengder.	9D) Nedenfor er noen innspill på konkrete tiltak til mer sirkulært forbruk og dempe forbruket • Legge til rette for delingsøkonomi • Offentlige anskaffelser – Kriterier i anskaffelsesprosessen som stimulerer gjenbruk og sirkulærøkonomi. • Konkrete eksempler fra kommuner, bl.a. - o Indre Østfold kommune for gjenbruk for IKT-utstyr. Hver gang man skal bestille ny PC skal man svare på om man kan ta en brukt PC - o Eksempel fra flere kommuner: Innkjøpsavtaler/ordninger på brukte møbler i tillegg til nye, etablere ombruksentra - o Eksempel Hamarregionen har Sirkula - Resirkula. - Gjenvinningsstasjon med butikker for gjenbruk av brukte ting, møbler, sport, elektronikk. Disse butikkene er samlokalisert med gjenvinningsstasjonen. - o Asker kommune og Kongsvingerregionen har prosjekter på ombruk av bygningsmaterialer. • Sirkulærøkonomi handler også om å bruke hele råvaren. Eksempelvis å ta i bruk hele stokken når man først hugger treet. • Kommunene kan ha næringsfond som stimulerer/premierer tiltak som er knyttet mot sirkulærøkonomi. • Asker kommune: rådgivningstjeneste på aktuelle tiltak til innbyggerne på energi og oppussing, reiser ut til innbyggerne • Sambruk av bygg til ulike type kommunale tjenester der man utnytter arealene best mulig.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

WWF Verdens naturfond	FNs ressurspanel viser til at vi i dag er svært langt fra å frikoble naturressurser og naturfotavtrykk fra økonomisk vekst. Tilsvarende har man for klimagassutslipp hatt noen tegn på at intensiteten har gått ned, selv om vi enda ikke har fått til vesentlige kutt. Dette gjør at vi kommer stadig lenger vekk fra å nå målsetninger på en hensiktsmessig måte. Sen oppnåelse av kutt vil kunne gi brattere kuttkrue, og dermed høye kostnader og begrensning av vekstmuligheter. I tilfellet vi ikke lykkes vil det i alle tilfeller også gi store negative konsekvenser som vil begrense vekst og velferd verden over. Tilsvarende gjelder også for natur, hvor tap av	Se svar over. Velferd må omdefineres rundt de tjenester og varer folk trenger fremfor volum i konsum, og med planetens tålegrenser som utgangspunkt. WWF har her utviklet en modell hvor vi definerer et såkalt «safe operating space» for den Norske økonomien. WWF ønsker å presentere dette for 2050 utvalget og vil ta kontakt uavhengig av dette innspillet for å forespørre et møte.	Norge har i dag uttalt støtte til et mål om å halvere fotavtrykket fra handel og produksjon som del av FNs naturavtale. WWF forslår at dette målet operasjonaliseres som et overordnet ønsket resultat av sirkulærøkonomisk handling. Fotavtrykket omfatter alt fra klima, areal, til material (inkludert biomasse), nitrogen, fosfat, og vann. Dersom man bruker planetens tålegrenser kan man her legge til grunn et «safe operating space» som viser hvor stor reduksjon Norge må gjennomføre for at vi skal få en frikobling og nedgang i natur og klimafotavtrykk fra vår økonomi. For sirkulærøkonomi er særlig	Hele virkemiddelapparatet må tas i bruk: miljøavgifter, utvidede produsentansvar, panteordninger, omsetningskrav, produktstandarder for miljø og levetidskrav, økodesign osv. Vi må også sørge for å innrette sirkulærøkonomi som del av ENOVA, samt integrere sirkulærøkonomi som en hovedpilar i mandatet til et potensielt Bionova. Slik kan vi i større grad utløse tiltak som i dag ikke er økonomisk lønnsomme, men som har påvist klimagevinst. I tillegg må vi også koble på naturdimensjonene av sirkulærøkonomien. Det er her viktigst at vi innretter et mål om halvering av fotavtrykk i tråd med Norges signaler ovenfor FNs naturavtale	Flere av sektoravtalene i Norge er i dag svært lite sirkulære og forutsetter økning i råvareuttak som forutsetning for vekst. Eksempelvis har man store planer om å øke uttak av skog i Norge, noe som vil medføre at man forringer opptak av naturlig karbonlagring i skog og jord. Her er et godt eksempel på at man i dag er låst i lineære vekstmodeller i Norge, og at økonomien er særs råvarebasert. Her vil en sektorplan som omfatte sirkulærøkonomi og foredling i langt større grad kunne gi utslippskutt. Ifølge SirkTre under grønn plattform vil man dersom man resirkulerer 10% av trevirke i dag kunne kutte 8% av klimagassutslipp. Tilsvarende er kritiske mineraler ofte trukket

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

WWF Verdens naturfond	økosystemtjenester som følge av nedbygging så vel som klimaendringer vil kunne medføre eksistensielle trusler. I lys av dette bør man her vurdere stadig sterkere virkemidler, hvorav noen vil kunne medføre innskrenkninger på økonomiske vekstmuligheter. Men i utgangspunktet er WWF positive til at vi skal gjennomføre en omstilling som ivaretar klima og natur på en måte som er mest mulig effektiv og sikrer høy velferd for folk flest. Vi må her jobbe for å sikre at planetens tålegrenser fungerer best mulig som «budsjettstranker» for økonomisk utvikling, og innrette gode strategier for å nå målene på en måte som sikrer dette. Oppnåelse av		materialfotavtrykket viktig, da det omfatter materielle ressurser i omløp. Det bør være et særlig viktig mål for sirkulærøkonomien å redusere dette gjennom å redusere forbruk eller erstatte forbruk med sirkulære ressurser. Eksempelvis har Nederland satt et ambisiøst mål, i sammenheng med deres handlingsplan for sirkulærøkonomi, om å halvere bruken av primære ressurser (mineral, metals and fossil fuels) innen 2030. Dette må omsettes til sektorperspektiver, her bør man benytte seg av nyutviklede rammeverk som SBTN (sciences based targets for nature) og TNFD (task force for nature related financial disclosures) som bidrar til	som styrende for disse planene, på lik linje med klimamålet. Det må her jobbes for å identifisere potensialet til sirkulærøkonomiske løsninger til å redusere de forskjellige fotavtrykkene. Dette er særlig viktig for at vi skal kunne prioritere å løse ut gode tiltak gjennom økt virkemiddelbruk.	frem som en barrierer for klimapolitikken. Her er det tilsvarende mangel på sirkulær tenkning som legges til grunn for strategier, uten at man har vurdert en sirkulærøkonomisk respons. WWF har sammen med SINTEF ledet et arbeid som har sett på potensialet globalt for teknologiutvikling for å redusere, erstatte, resirkulere forbruk av kritiske mineraler for det grønne skiftet, og hvordan dette - på lang sikt - kan dekke hele behovet fra omstillingen, hvor økt uttak av eksisterende reserver vil dekke mellomlegget. Det er her viktig at vi heller satser på teknologi for å gjenvinne og utsortere kritiske mineraler fra avfall, og infrastruktur for

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

WWF Verdens naturfond	målsetninger må i dag få større forrang fremfor vekstmål, eksempelvis gjennom at man vektet andre indikatorer i tillegg til BNP i utforming av politikk. Dette bygger på prinsippet om «a well being economy» hvor vi må diskutere hvordan vi kan få til en økonomi som skaper resultater som kommer samfunnet til gode. Vekst vil da naturlig fortsette å måle summen av aktivitet i økonomien, men hvor man omdefinierer verdien av denne aktiviteten ut ifra planetens tålegrenser. Eksempelvis vil man innrette tydeligere grenser for hvor og hva man kan bygge, så vil dette gjøre at vi innretter nye løsninger andre steder, gjennom fortetning og bedre arealutnyttelse. For		å identifisere nødvendige sirkulære og bærekraftstiltak som bidrar til å redusere fotavtrykket i respektive sektorer. Dette vil sammen med det overordnede rammeverket for planetens tålegrenser gi grunnlag for at vi kan innrette sektoravtaler som bidrar til å redusere det totale naturfotavtrykket, og derfor også naturrisiko. Som nevnt over inngår dette i et større rammeverk WWF er i prosess med å utvikle. Vi deler gjerne mer om dette med utvalget.		raffinering og smelting av slike mineraler til omsetning i nye produkter. Norge har her en stor metallurgisk sektor og lang erfaring fra prosessindustrien som gjør oss godt posisjonert til å bidra med løsninger. WWF vil gjerne presentere denne rapporten for utvalget. Dette er igjen en motvekt til det «ekstraktive og lineære» vekstperspektivet som preger Norsk forvaltning og næringsliv, hvor man i dag utelukkende fokuserer på ny utvinning, eksempelvis gjennom gruvedrift på havbunnen, noe som i dag ikke hverken kan gjøres kostnadseffektivt, eller på en bærekraftig måte da vi ikke kjenner miljøkonsekvensene på svært sårbare

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

WWF Verdens naturfond	konsum av varer vil man måtte premiere lavere utslipp og fotatrykk, da måler man altså kvaliteten av forbruket fremfor dagens volummål. Dette må underbygges med rettferdighetsprinsipper for å sikre tilgang til alle, som i dag eksempelvis er avhengig av lav pris alternativer med et høyt fotavtrykk (fast fashion osv.). Se forslag over om miljø og klimaavgifter til fordeling.				økosystemer. Dette er et godt eksempel på de sammensatte avveiningene vi gjør mellom natur og klima, som vil komme til syne dersom man ikke forankrer begge hensyn som overordnede målsetninger for politikktutforming.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Norsk Gjenvinning	9C) For å sikre sirkulære forretningsmodeller må det stilles minimumskrav til andelen resirkulert råmateriale som benyttes i nye produkter. Det må også stilles krav til at produktene er gjenvinnbare og at det er dokumentert at dagens teknologi kan gjenvinne produktet (opp til f.eks en viss prosent). Det må også stilles krav til dokumentasjon om at produkter er designet for ombruk og reparasjon. Som grunnlag for støtte til investeringer, er det viktig å ta inn hele bildet av en aktivitet. Investeringer må derfor benytte en Life Cycle Analysis (LCA) til et produkt og ikke kun se på deler av livsløpet. Vi mener dette er viktig for å få det fulle bildet av effekten ved en prosess, og ikke foreta beslutninger på feil grunnlag. Øker energiforbruket på et anlegg, men samtidig bidrar med økt gjenvinning av verdifulle, knappe ressurser, må dette tas høyde for i beslutninger om investeringer.	9D) For å stimulere til sirkulært forbruk må det tilrettelegges bedre for ombruk lokalt og digitalt, både på individ- og næringsnivå. Eksempelvis gjennom digital tvilling. Det kan også benyttes økonomiske insentiver/fordeler ved å bruke resirkulerte materialer i produksjon av produkter hvor lavere CO2 utslipp per enhet medfører f.eks. lavere selskapskatt for virksomheten eller andre økonomiske fordeler. På kundesiden kan kutt i merverdiavgiften for ombruk eller produkter med resirkulerte råvarer være et virkemiddel.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Rethinking Economics Norge	9A) Nei, det er vanskelig. Siden all produksjon krever energi og materialer og gir avfallsprodukter, er det grenser for hvor mye man kan effektivisere en produksjonsprosess - miljøkonsekvenser er uungåelige. Økonomisk vekst kan imidlertid også finne sted gjennom vekst i tjenesteproduksjon, men erfaring tilsier at denne etterlengdede «endringen av vekstens innhold» faktisk ikke skjer, eller at vi først og fremst forbruker den typen tjenester som er sterkt miljøbelastende (f.eks transport, datalagring). Stadig mer forskning understøtter derfor tesen om av frikopling mellom økonomisk vekst og miljøbelastning hverken finner sted eller kan finne sted (Haberl et al. 2020). En annen grunn til at effektiviseringsfokus ikke har ført fram, er den såkalte tilbakeslagseffekten (også kalt Jevons paradoks) som handler om at redusert energi- eller ressurseffektivisering ikke fører til lavere energi-/ressursforbruk, snarere tvert imot. Det skjer fordi de frigjorte ressursene i praksis går inn i produksjonen og fører til mer produksjon. En reduksjon i det totale ressursforbruket (og dermed utslipp og andre miljøbelastninger) må derfor initieres ved andre politikktiltak enn kun effektivisering. Dette kan gjøres f.eks ved å sette grenser/tak for ressursforbruk, ressursuttak og/eller energiproduksjon, gjerne i kombinasjon med en mer aktiv tilbuds-sidepolitikk. Det siste har nylig vært foreslått i rapporter både fra IPCC (2022) og fra IEA (2021) der man har tatt et oppgjør med det tradisjonelle fokuset på etterspørsel og understreket den katastrofale mangelen i Parisavtalen på omtale av (produksjonen av) fossile brensler. De siste tiårs fokus i miljøpolitikken har vært på teknologiske	9B) Gitt rapportens egen definisjon av «velferd», fokusert på muligheter og rettigheter, kan man svare positivt på dette spørsmålet. Et høyt velferdsnivå trenger imidlertid ikke bety at vi bevarer velstandsnivået, noe som gjør at vi her må pirke borti utvalgets mandat som legger til grunn at lavutslippssamfunnet ikke skal være et lavinntektssamfunn. Med en slik avgrensning, utelukker man muligheten for å reflektere rundt mulighetene for at et samfunn med lavere inntekt allikevel kan ha en høy grad av velferd. Det er i anledning argumentene i forrige spørsmål viktig å minne om at en reduksjon i det økonomiske aktivitetsnivået ikke trenger å være så dramatisk som det gjerne framstilles. For dersom en slik endring er godt planlagt og kombineres med en sosial politikk fokusert på omfordeling og oppfyllelse av grunnleggende behov, kan omstillingen oppfattes både som rettferdig og kanskje til og med bidra til en styrking av velferden, særlig for de dårligst stilte og særlig i et globalt perspektiv. Det blir nemlig stadig klarere at økologisk bærekraft og velferd er integrerte utfordringer innenfor den nødvendige omstillingen vi står ovenfor i det 21. århundret. Samtidig indikerer en rekke nyere studier at opprettholdelsen av velferdsystemene og sosial politikk ikke lenger kan forutsette økonomisk vekst og økte skatteinntekter, men at vi trenger å utvikle politiske virkemidler som kan stagge nivået på de totale materialstrømmene i økonomien, samtidig som ulikhetene reduseres (e.g., Haberl et al. 2020). Forskning innenfor bærekraftig velferd er derfor opptatt av det som med ulike navn kalles grunnleggende behov (Gough 2017), den sosiale grunnmuren (Raworth 2012) eller sosiale minima (Kapp 1965). Perspektivet

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Rethinking Economics Norge	løsninger, (teknisk) effektivisering og kostnadseffektivitet. Gitt erkjennelsen av de negative miljøkonsekvensene ved økonomisk vekst, bør dette fokuset avløses av en større diskusjon omkring hvilken økonomisk aktivitet vi ønsker. Som utvalget påpeker i rapportutkastet må det gjøres prioriteringer. Da blir relevante spørsmål hvilke økonomisk aktiviteter som bør gis plass og i hvilken størrelsesorden, samt hvilke sektorer som er så grunnleggende for samfunnet at de må prioriteres med hensyn til å kunne få slippe ut klimagasser (f.eks. matproduksjon) eller med hensyn til å kunne få bruke fossil energi enda en stund (i en overgangsfase). Referanser Haberl H. m.fl. (2020). A systematic review of the evidence on decoupling of GDP, resource use and GHG emissions, part II: synthesizing the insights. Environ Res Lett 15(6):065003 IEA (2021). Net Zero by 2050: A Roadmap for the Global Energy Sector. IPCC (2022). Climate change 2022. Mitigation of Climate Change. Working Group III, contribution to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change.	handler om å utforske hvordan menneskeheten kan holde seg innenfor planetens tålegrenser samtidig som den økonomiske aktiviteten/produksjonen er høy nok til å kunne forsyne/tilfredsstille folks grunnleggende behov (Fanning et al. 2020). Tilnærmingen har også menneskerettslige aspekter, med paralleller til FNs Kovensjon for Økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, og skiller seg substansielt fra konvensjonell økonomisk teori der man kun opererer med en generell forståelse av «preferanser» og hevder at det er umulig å skille mellom grunnleggende behov og andre typer ønsker/begjær, eller mellom basisgoder og luksusgoder. Referanser Fanning, A.L., D.W. O’Neill og M. Büchs (2020). Provisioning systems for a good life within planetary boundaries. Glob Environ Change 64:102135. Gough, I. (2017). Heat, greed and human need: climate change, capitalism and sustainable wellbeing. Edward Elgar, Cheltenham Kapp, K.W. (1965). Social Economics and Social Welfare Minima. Koch, M. (2022). Social policy without growth: moving towards sustainable welfare states. Social Policy and Society, 21(3), ss. 444-459. Raworth. K (2017). Doughnut economics: seven ways to think like a 21stcentury economist. Random House Business, London.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Norsk Friluftsliv	Økonomisk vekst i form av økt forbruk har bidratt til velferd for mange, men har også vært en sentral driver for de klimaproblemene vi nå står overfor. IPBES-rapporten peker ikke bare på befolkningsvekst og konsum som den egentlige driveren bak både arealtap, klimaendringer, forurensing og overfiske, men rapporten er også krystallklar på hva som skal til for å løse krisen: Med mindre vi styrer vekk fra paradigmet om økonomisk vekst, vil vi ikke engang klare å justere kursen. Circularity Gap Report Norway viser at Norge har et av de høyeste forbrukene i verden. Dersom hele jordens befolkning skulle levd som nordmenn, hadde vi trengt 3,6 jordkloder. Samme rapport viser at av alle ressurser som forbrukes her i landet, blir over 97 prosent ikke sirkulert tilbake i økonomien. Mye tyder på at vi har et behov for å revitalisere betydningen av velferd og gode liv, og samtidig være åpne for at lavere vekst og mindre forbruk kan være berikende for våre liv, og ikke begrensende. I den sammenheng oppfordrer vi Klimautvalget til å utarbeide analyser og kunnskapsgrunnlag av klimaeffekten ved moderate anslag for	9D) Det er avgjørende at Klimautvalget ser veien til et lavutslippssamfunn i sammenheng med vårt forbruk og den lineære norske økonomien. Når Norges sirkularitet er 2,4 prosent, ligger en del av løsningen å øke sirkulariteten betraktelig, men også prioritere strategier som reduserer vårt materielle fotavtrykk gjennom en mer ressurseffektiv økonomi, der vi bruker ressursene mer effektivt, bruker ting lengre, reparerer og gjenbraker. Norsk Friluftsliv jobber for at friluftslivet kan ha en naturlig plass i et lavutslippssamfunn. Men for at våre opplevelser i naturen ikke skal bidra til å ødelegge den, må vi kutte kraftig ned på forbruket av friluftsklær, -utstyr og transport. Erkjennelsen av at sider ved dagens friluftsliv bidrar til belastning på nettopp den naturen vi elsker å oppholde oss i, omtales gjerne som «friluftsparadokset». Vi nordmenn ligger på verdenstoppen når det gjelder å kjøpe sports- og friluftslivsutstyr. Med et forbruk på cirka femten milliarder kroner i året, bruker hver av oss tre ganger mer på sports- og fritidsutstyr enn den gjennomsnittlige europeer. Vi flyr også cirka fem ganger mer enn en gjennomsnittlig EU-borger, og bruker ofte bilen for å komme oss til naturen. Det enorme forbruket i friluftslivet kan sees på som en konsekvens av en økonomi som er basert på vekst, et premiss om stadig økt forbruk og svært lav sirkularitet. Vi ønsker å motvirke denne kjøp-og-kast-karusellen med holdningsendringer og inspirasjon til et friluftsliv som handler om opplevelser og ikke utstyr. Samtidig mener vi myndigheter, produsenter og forhandlere må ansvarliggjøres og motiveres til å lage og selge produkter som tåler lang tids bruk og som er designet for å kunne repareres enkelt. Lovverk og politikk må stille strengere krav til gjenbruk og sirkularitet, blant annet gjennom å legge til rette for bruksalg. Momsen på reparasjoner av klær og utstyr må fjernes slik at reparasjoner blir billigere, og dermed et bedre alternativ enn å kjøpe nytt. Løsninger vi løfter frem for å redusere forbruket i friluftslivet er også sentrale for forbruksendringer på andre områder i samfunnet.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Norsk Friluftsliv	forbruksvekst og elektrifisering sammenlignet forhold til hva den har vært de siste 15-20 årene.				

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Spire	Vi må bort fra paradigmet om evig økonomisk vekst dersom vi skal komme til et lavutslippssamfunn. Til nå har vi ikke sett at økonomisk vekst er forenlig med nullutslipp og et sterkt naturvern. Dette konkluderer også FNs naturpanel med, hvor de sier at det er en klar korrelasjon mellom vekst og miljøødeleggelse. Paradigmet om økonomisk vekst har ført oss i denne krisen. Dagens økonomiske system er urettferdig, overutnytter ressurser og skaper ulikhet. Det opprettholder også en ujevn maktbalanse, og utnytter ressurser og landareal i det globale sør. Vi trenger ekte samfunns- og strukturendring som tar oss bort fra insentivene,			Av konkrete tiltak for mer sirkulært forbruk bør det bl.a. være strengere krav fra myndighetene som legger mer ansvar på selskapene om mer sirkulært og klimavennlig produksjon i alle ledd i verdikjedene. Lovverket må operere ut i fra at aktører har like vilkår, og at de som operer ut ifra ikke-sirkulære virksomheter ikke får et økonomisk fortrinn. Sirkulær økonomi må være faktisk sirkulær, og ikke muligjøre grønnvaskin.g Det materielle forbruket må også ned. Dette krever en større samfunnsendring bort fra dagens forbruksvaner. Et konkret tiltak kan være strengere regulering på reklame og annonsemarkedet. Videre	For å nå klimamålene er vi nødt til å tenke annerledes om norsk økonomi på flere plan. Vi trenger nye visjoner og institusjoner for bærekraftig økonomi, som vektlegger naturens tåleevner og omfordeling av verdens ressurser. Økologisk økonomi, "smultringøkonomi", "degrowth" og annen sirkulær økonomi er noen alternativer til dagens system. I tillegg er det viktig for oss å understreke at ideen om "Grønn vekst" ikke er forenlig med å nå klimamålene per i dag. "Grønn vekst" forutsetter en frikobling mellom miljøbelastning og

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?
Spire	lovene og politikken som legger opp til økonomisk vekst. Derfor mener vi i Spire at vi er nødt til å tenke på alternativer som ikke inneholder økonomisk vekst, for å sikre best mulig levevilkår for mennesker og natur innenfor jordas tåleevne.			må det stilles krav om at produkter skal kunne vare lenge, og at enkeltdele skal kunne byttes ut.	økonomisk vekst, noe som også FN's naturpanel peker på at henger tett sammen. "Grønn vekst" har store utfordringer med å holde seg innenfor planetens tålegrenser, og per i dag er mye av den såkalte "grønne veksten" fortsatt preget av grønnvasking og miljøfiendtlige systemer.
UiO:Energi	Nei, det har vist seg å være umulig, men det er prisverdig at økonomisk vekst løftes som tema og problematiseres.				
Trøndelag fylkeskommune		temaet bør omformuleres til Bevaring av levestandard i et sirkulærøkonomisk globalt system og spørsmålene spisses i den retningen			

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Trøndelag fylkeskommune	Innenfor landbruk, skogbruk, havbruk og fiskeri er det flere kategorier av sentrale barrierer som reduserer næringenes potensial for økt sirkularitet. Noen lavt-hengende frukter er knyttet til regulatoriske endringer for hva som er tillatt å produsere og forbruke av ressurser til dyrefôr og gjødsel. For å utløse ytterligere potensial står kritiske økonomiske og teknologiske barrierer i veien. Et betydelig løft innen kunnskap vil være nødvendig for å utløse det store potensialet som ligger i Norges biobaserte verdikjeder. Kunnskapsbehovet gjelder for næringene selv, tilknyttede næringer, og blant barn og unge i grunnutdanning som skal forvalte Norges		Vi vil her henvise til forskningsprosjektet BioDigSirk, og noen av anbefalingene og konklusjonene fra dette prosjektet der mange trønderske aktører har vært representert. Det bør etableres en entydig og forpliktende prioriteringsmodell for private aktører og offentlige myndigheter som sikrer høyest mulig samfunnsnytte og verdiskapning knyttet til foredling av råstoff Verdihierarkiet bør: • Forankres i food first-prinsippet • FNs bærekraftsmålet "ingen sult" • Inkludere det kommersielle verdiskapningspotensialet • Illustrere regulatorisk tilrettelegging • Legge føringer for	Mesteparten av dagens regelverk er tilpasset en lineær økonomi, eksempelvis definisjon av hva som er ressurser eller avfall og hvilke aktører som har lov til å håndtere disse. Dette gjelder i tillegg regnskaps-, skatte- og avgiftssystemet som ikke i tilstrekkelig grad fremmer en sirkulær økonomi. Det etterlyses tydeligere politiske krav og målsettinger, og en mer koordinert offentlig forvaltning for å utløse potensiale for sirkulær økonomi og synergier som ligger i og på tvers av næringer og verdikjeder. De største økonomiske barrierene knytter seg til å skape lønnsomhet for sirkulære løsninger og forretningsmodeller, og å gjøre disse konkurransedyktige i forhold til lineære	Det ene begrepet som best karakteriserer vår tids økonomiske paradigme, er nok «økonomisk vekst». Økonomisk vekst er delvis en konsekvens av måten økonomien er organisert på, men vekst er også en nødvendighet for å vedlikeholde stabiliteten i systemet. Økonomisk vekst er derfor blitt et politisk imperativ innen den vestlige markedsøkonomien. Rent teknisk innebærer økonomisk vekst en ekspansjon over tid i økonomisk aktivitet, målt ved brutto nasjonalprodukt (BNP). Ulike lands BNP kan summeres til et globalt BNP (eller GWP, gross world product). Det er to viktige drivkrefter bak økonomisk vekst. Den ene er naturlig nok

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Spire	bioressurser i fremtiden. Prosessindustrien er en industri med et naturlig høyt potensial for sirkularitet. I Norge har industrien jobbet målrettet med å redusere avfall og optimalisere prosesser over flere tiår. Mesteparten av det nåværende kommersielt lønnsomme potensialet for økt sirkularitet er derfor allerede hentet ut i prosessindustrien. Økonomiske barrierer står i veien for å utløse ytterligere potensial. Videre møter industrien på viktige regulatoriske barrierer knyttet til hvilke ressurser de har lov til å behandle og omsette i markedet. For bygg-, anlegg- og eiendomsbransjen er det en rekke regulatoriske barrierer knyttet til norsk og europeisk regelverk. I	virkemidler og politiske strategier • Påvirke investeringsviljen Verdihierarkiet bør integreres i rapporteringssystemer og speiles i utformingen av statistikk. Det bør etableres et målrettet program for industriutvikling som bidrar til økt ressursutnyttelse gjennom utvikling av industrisymbiose, bioraffinering, biosirkulær produktutvikling og kvalitetshåndtering av bioråstoffer, samt risikoavlastning. Det trengs både spesifikk, lokal kapasitet i logistikk- og foredlingsledd og koordinert utvikling av verdikjeder for å oppnå	løsninger. Dette skyldes primært manglende prissetting av samfunnskostnader knyttet til eksisterende produkter, prosesser og verdikjeders miljøpåvirkning. Teknologisk er det behov for å utvikle nye løsninger for å kunne utnytte flere sekundære ressurser og utvikle nye sirkulære produkter og tjenester. Flere teknologiske løsninger er imidlertid modne, men blir ikke skalert opp på grunn av økonomiske barrierer og/eller digital umodenhet i flere næringer. Manglende digital infrastruktur hindrer virksomheter i å optimalisere produksjon for å redusere ressursbruk og avfall. I flere næringer er manglende tilgang til data	befolkningsutviklingen. En økonomi med en økende befolkning vil oppleve en generell økning i etterspørsel og, om tilveksten er mennesker i arbeidsløst alder, økt tilbud av arbeidskraft. Behovet for økt økonomisk aktivitet – vekst – følger som en nødvendig konsekvens. Den andre drivkraften for økonomisk vekst er teknologisk utvikling. Historisk sett har den fundamentale effekten av teknologisk utvikling vært en bedret arbeidsproduktivitet. Det betyr at produksjon per time arbeidsinnsats har økt, eller sagt med andre ord: Teknologien har erstattet innsats av arbeidskraft i produksjonen. Teknologi i form av f.eks. håndredskaper og

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Spire	tillegg er det viktig å redusere de økonomiske barrierene knyttet til å skape lønnsomhet for sirkulære løsninger og forretningsmodeller. Mange forskjellige aktører med ulike interesser er en strukturell barriere for mer samarbeid om sirkulære løsninger. Det er en sterk kultur for å benytte primære og lineære innsatsfaktorer som utgjør et hinder for å fremme en mer sirkulær økonomi. For varehandelen er de økonomiske barrierene de viktigste. Det er flere regulatoriske barrierer som bidrar til å redusere lønnsomheten i de sirkulære forretningsmodellene. Manglende kunnskap og kompetanse om sirkulær økonomi i bransjen og		ønsket skalering. • Styrke handlingsrommet og tydeliggjøre mandatet til fylkeskommuner og kommuner knyttet til utvikling av kortreiste biosirkulære verdikjeder. • En bred og målrettet programsatsning, der teknologifremmende, etterspørselsfremmende og kapasitetsbyggende virkemidler kan kombineres. • Legge til rette for god infrastruktur for både råstoffhåndtering, fôrbehandling, produksjon og prosessering. • En gjennomgang av relevante virkemidler (SIVA, IN, NFR etc.) • Styrking og bedre koordinering mellom de ulike aktørene i virkemiddelapparatet.	om materialkvalitet og -innhold et sentralt hinder for å utløse potensialet for en mer sirkulær økonomi. Strukturelle barrierer som ulike og fragmenterte systemer for avfallshåndtering fører til suboptimale løsninger, og utgjør en betydelig barriere for økt materialgjenvinning. Videre er mangel på samarbeid innad og på tvers av verdikjeder og næringer trukket frem som svært viktig i alle næringer. Til sist gjør små volumer og regionalt spredte ressurser det utfordrende å etablere økonomisk lønnsom utnyttelse av flere sekundære og sirkulære ressurser i Norge. Manglende kunnskap og etablerte kulturer er en kritisk barriere for å få til nødvendig omstilling i	verktøy, storskala maskiner og fabrikker, datamaskiner, etter hvert også roboter og kunstig intelligens, bidrar alle på sin måte til å minske behovet for menneskelig (manuell) arbeidsinnsats. Det er mange eksempler på manuelle arbeidsoppgaver opp gjennom historien som vi ikke lengter tilbake til. Denne produktivitetsøkningen har imidlertid en grunnleggende bieffekt: Den reduserer behovet for arbeidskraft, og med det antall arbeidsplasser. Dersom den frigjorte arbeidskraften kan settes i annen verdiskapende virksomhet, bidrar en slik teknologiutvikling som fremmer arbeidsproduktivitet til økonomisk vekst. Det er en gunstig situasjon,

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?
Spire	blant forbrukere utgjør en sentral barriere		• Gi klyngeorganisasjonene en tydelig definert rolle i det langsiktige arbeidet.	hele økonomien. Manglende kunnskap og faktagrunnlag knyttet til den totale miljøbelastningen ved innsatsfaktorer og produkter gjør det krevende for bedrifter og forbrukere å vite hva som er gode, sirkulære valg. Etablerte holdning og vaner gjør at bedrifter og forbrukere i mange tilfeller ikke etterspør eller prioriterer mer sirkulære løsninger. Til sist er det behov for mer forskning og innovasjon innen sirkulær økonomi, både innad og på tvers av næringer og forskningsmiljøer.	politisk og økonomisk sett. I motsatt fall, dersom økonomien av en eller annen grunn er i en situasjon hvor ekspansjon ikke er mulig (f.eks. ved lavkonjunktur eller lav konkurransevne mot import), vil slik teknologisk utvikling føre til økt arbeidsledighet, og over tid potensielt til økende sosial og politisk uro. Tilsvarende som for arbeidskraft, teknologisk utvikling vil også effektivisere bruken av andre produksjonsressurser. Frigjorte ressurser, enten i form av lavere kostnader eller økt kapitalavkastning, vil naturlig bli satt inn i annen produktiv aktivitet (investeringer) eller forbruk, og således bidra til økt økonomisk aktivitet. Denne spiralen

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Spire					mellom teknologisk framgang, økt økonomisk aktivitet og kapitalakkumulering er et sentralt kjennetegn ved vår nåværende markedsøkonomi. Dette betyr at en kapitalistisk økonomi med teknologisk utvikling må vokse for å kunne fungere over tid. Dersom veksten stopper og fravær av vekst blir en langvarig tilstand, vil arbeidsledighet og mulig sosial spenning følge som en naturlig konsekvens, og økonomien vil ikke lenger fungere optimalt. Denne mekanismen er hovedårsaken til at «økonomisk vekst» er blitt et politisk

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Miljømerking Norge/Svanemerket	9D) De færreste forstår hva sirkulær økonomi er. En representativ undersøkelse vi har gjort, viste at bare 1 av 5 forbandt sirkulær økonomi med resirkulering og gjenbruk, ellers var kunnskapsnivået lavt. Nesten halvparten hadde ikke peiling. Og det er ikke så rart, for «sirkulær økonomi» er et abstrakt begrep som ikke er en del av hverdagen til de fleste. Så et tiltak er å konkretisere overfor de ulike målgruppene hva sirkulær økonomi er og hvorfor det er smart for dem – og for vår felles fremtid – å bruke ressursene fra naturen på en mer effektiv måte. Vi tror både forbrukere, produsenter, private og offentlige innkjøpere og politikere trenger å få en bedre forståelse av hva sirkulær økonomi er, og hva de kan gjøre i praksis for å støtte opp under den. Behovet for verktøy som gjør det enkelt for alle disse målgruppene å ta gode valg er enormt. Når en vare eller tjeneste blir sertifisert med det offisielle miljømerket Svanemerket, oppfyller det mange og strenge krav som tilfredsstiller behovene i den sirkulære økonomien: Økt bruk av fornybare og resirkulerte råvarer, strenge kjemikaliekrav (slik at vi ikke gjenbraker miljøgiftene), redusert ressursbruk, lavere energiforbruk, god kvalitet og lang levetid, produktdesign og mulighet til å reparere produktet, gjenbruk og optimal avfallshåndtering. Økt oppmerksomhet rundt Svanemerket og eventuelt andre verktøy som gjør det lett å ta gode valg for klimaet og for sirkulær økonomi selv om kunnskapen ikke er på topp, tror vi er viktig.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

Manjana Milkoreit	9A) While it is possible to have economic growth while reducing GHG emissions (decoupling has been observed in a number of countries based on changing the technologies for production), it is ultimately not possible to have continued and unlimited economic growth without deterioration of nature. The planet and its resources are finite. Since economic growth requires increasing amounts of resources/natural inputs, unlimited growth is physically impossible. Economic growth is not a suitable indicator of societal success and wellbeing, esp. with a view to sustainability.				

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

ForUM	Det grønne skiftet har vært på alles munn siden 2015, nærmest som en mirakelmedisin mot både global oppvarming og det store pågående tap av naturverdier. For noen betyr det en verden der vi kan fortsette i samme (vekst) spor som nå, bare vi gjør det med fornybar energi og resirkulerer materialene vi bruker. Andre mener derimot at det grønne skiftet også må omfatte et kritisk blikk på den økonomiske veksten. Regjeringen omtaler det grønne skiftet som «en omstilling til et samfunn hvor vekst og utvikling skjer innenfor naturens tålegrenser». Det er faktisk ganske ambisiøst siden naturens tålegrenser allerede er, eller i ferd med å bli overskredet, i verden, i Europa og også Norge.	Da må produksjon og forbruk dreies fra naturressursintensive goder/produkter til tjenester/goder/produkter som krever små naturressurser, inkludert energi og som sikrer velferden som f.eks. helse, omsorg og utdanning.			Produksjon, kjøpekraft og energi- og ressursintensiv forbruk i Norge har økt i mange årtier og det er en forventning i samfunnet at dette vil fortsette. Effekten av tiltak for kutt av klimagassutslipp har i vesentlig omfang blitt spist opp av denne utviklingen. Omfattende erstatning av fossil med fornybar energi vil kutte utslipp av klimagasser. Om dette er nok til å nå klimamålene vil avhenge av hvor hurtig fossil energi fases ut og hvor mye vi greier å kutte ikke energirelaterte utslipp, f.eks. i jordbruk, arealbruk og prosessindustri. Innfasing av fornybar energi vil imidlertid utgjøre et økende press på naturmangfold og økosystemer, avhengig av omfang og type.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

ForUM	Regjeringens politikk tyder imidlertid på at den anser naturens tålegrenser anses som relativt fleksible. Et synspunkt som synes å deles av betydelige grupper av befolkningen og næringslivet. Det Europeiske miljøbyrå (EEA) konkluderer i en publikasjon «Growth without economic growth» av jan 2021 at økningen av produksjon, forbruk og ressursbruk drevet av økonomisk vekst har hatt en ødeleggende effekt på natur og menneskelig helse. Teknologiske forbedringer og effektivisering (energi og resirkulering) har ført, og fører til en gevinst, men denne gevinsten spises mer eller mindre opp av økt produksjon og forbruk drevet av				Tendensen til økt energibruk vil gjøre det vanskeligere å nå klimamålene uten forringelse av naturen.

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

ForUM	økonomisk vekst. Disse konklusjonene vil neppe skape en stor debatt, men neste konklusjon vil være mer kontroversiell; å koble veksten i ressursbruk og utslipp helt løs fra den økonomiske veksten ansees ikke som mulig, ikke globalt og ikke varig. I noen rike land har ressursbruk og tap av natur økt mindre enn veksten i BNP og forurensning og klimagassutslipp har gått ned. Bedre teknologi har spilt og vil spille en betydelig rolle, men minst like viktig er at industri, bruk av naturressurser og utslipp har flyttet ut og blitt erstattet av tjenesteytende virksomhet mens ressurs- og karbonintensive produkter importeres.				

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

ForUM	Overgang til sirkulærøkonomien vil være et viktig og nødvendig bidrag til et mer bærekraftig samfunn. Økonomisk vekst med lite eller ingen økning i ressursbruk og miljøvirkninger ville imidlertid kreve at opp mot 100 prosent av materialene resirkuleres. Dette anses som umulig i I EEA-rapporten. For eksempel resirkuleres bare 12 prosent av råmaterialene for EU som helhet (i 2019), dette til tross for at EU ligger i verdenstoppen med omfattende systemer og ambisiøse mål. I Norge resirkuleres bare 3 prosent. Siden en global løskobling av økonomisk vekst og ressursbruk og tap av natur ikke er gjennomførbar mener EEA-rapporten at det				

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?

ForUM	trenges kreativitet for å komme videre; hvordan kan samfunnet utvikle seg og vokse i kvalitet (meningsfylt liv, kreativitet, solidaritet og empati) heller enn kvantitet (materielt forbruk); hvordan skape livsstil og samfunn som forbruker mindre og likevel er attraktive for alle og ikke bare personer med miljø-, spirituelle				

Organisasjon	9A) Kan vi ha fortsatt økonomisk vekst uten klimagassutslipp og forringelse av naturen?	9B) Er det mulig å bevare velferdsnivået og samtidig ha en bærekraftig økonomi?	9C) Hvilke virkemidler kan bidra til mer sirkulære forretningsmodeller i ulike sektorer og i ulike bransjer?	9D) Hva kan gjøres av konkrete tiltak for å stimulere til et mer sirkulært forbruk, slik at det materielle forbruket dempes?	9E) Er det andre langsiktige utviklingstrekk ved norsk økonomi som kan påvirke våre evner til å nå klimamålene?